

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา เรื่อง ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการดำเนินงานนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2 ครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสาร รวมทั้ง งานวิจัย ที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้ คือ

1. การนิเทศการศึกษา

1.1 ความหมายและแนวคิดของการนิเทศการศึกษา

1.2 ความสำคัญของการนิเทศการศึกษา

2. การนิเทศภายในสถานศึกษา

2.1 ความหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษา

2.2 ความสำคัญของการนิเทศภายในสถานศึกษา

2.3 ขั้นตอนการดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษา

3. การดำเนินงานนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หนองคาย เขต 2

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. การนิเทศการศึกษา

1.1 ความหมายและแนวคิดของการนิเทศการศึกษา

สำหรับความหมายและแนวคิดของการนิเทศการศึกษา มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และนักการศึกษา ได้ให้ทัศนะไว้ดังนี้ คือ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2547 : 10) กล่าวถึง ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับ การนิเทศการศึกษาไว้สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา คือ

1. กระบวนการบริหารวิชาการที่เต็มไปด้วยความคิดสร้างสรรค์และไม่หยุดนิ่ง
2. การให้ลักษณะการเป็นผู้นำพร้อมด้วยความรู้และทักษะเป็นอย่างดี

3. การส่งเสริมให้เกิดภาวะความร่วมมือทางการศึกษาให้เกิดขึ้นในบรรยากาศของความเป็นกันเอง

4. การให้ความร่วมมือ การชี้แนะและการแนะแนวต่อกิจกรรมของครู

5. การกระตุ้นความเจริญเติบโตที่สม่ำเสมอของครูและพัฒนาการของนักเรียน

6. การปรับปรุงการสอนและสถานการณ์ และกระบวนการทางการเรียนการสอน

7. การช่วยเหลือให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในเป้าหมายและจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่เหมาะสม

ชาญชัย อาจินสมจาร (2548 : 18) ได้กล่าวถึง ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา ไว้ว่า การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการให้คำแนะนำ ให้การประเมินผล ในกระบวนการทางการเรียนการสอน ผลสุดท้ายของการนิเทศการศึกษาทั้งหลาย ควรจะเป็น การให้บริการที่ดีกว่าแก่เด็กนักเรียนในทุกระดับ และโดยทั่วไป การนิเทศการศึกษา หมายถึง ความร่วมมือ การกระตุ้น และการชี้แนะต่อความเจริญเติบโตของครู เพื่อให้ครูเกิดพลังงาน ที่จะกระตุ้นและชี้แนะเด็กนักเรียนทุกคน โดยผ่านการใช้สติปัญญาของตน เพื่อให้นักเรียนเข้าร่วม ในกิจกรรมทั้งหลายอย่างเฉลียวฉลาดในสังคมที่เขาอาศัยอยู่ และในปัจจุบัน การนิเทศการศึกษา ได้เปลี่ยนจากการปรับปรุงการสอน มาเป็นการปรับปรุงการเรียนรู้ของผู้เรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548 : 3 - 5) กล่าวถึงความหมาย และแนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา ไว้ดังนี้ คือ

1. การบริหารทางวิชาการ เกี่ยวกับการศึกษาและการปรับปรุงสภาพต่างๆ ที่อยู่รอบๆ การเรียนรู้ และความเจริญเติบโตของนักเรียน

2. เราได้ก้าวเข้ามาสู่การดำเนินงานอย่างซ้ำๆ ในด้านการนิเทศการศึกษา โดยปราศจากการใช้อำนาจในการสั่งการ การนิเทศการศึกษา จึงกลายเป็นงานที่เต็มไปด้วย ความรับผิดชอบและความเป็นกันเองโดยจับปล้น

3. บทบาทอันแท้จริงของผู้ตรวจตรา ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่า ผู้ให้คำแนะนำ ทางการศึกษามากกว่า ก็คือ การศึกษาถึงปัญหาของ โรงเรียนแต่ละ โรงเรียน เพื่อให้มีทัศนคติที่สมบูรณ์ ในหน้าที่ต่างๆ และช่วยเหลือครูในการนำคำแนะนำและข้อเสนอของเขา (ผู้ตรวจตรา) ออกใช้

4. การนิเทศการศึกษา คือ การค้นคว้าทางการศึกษาที่ดีที่สุด ไม่เคยหยุดนิ่ง ที่ว่าดีที่สุด เพราะเป็นกระบวนการที่มีความคิดสร้างสรรค์มากที่สุด
5. การนิเทศการศึกษาเป็นที่ยอมรับกันว่า เป็นกระบวนการที่มีวัตถุประสงค์ ในการปรับปรุงเกี่ยวกับการเรียนการสอนทั้งหมด
6. การนิเทศการศึกษาที่ดี มักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสำหรับครู ความเจริญเติบโตของนักเรียน และการปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอน
7. การนิเทศการศึกษา คือ การช่วยเหลือและพัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้น
8. การช่วยเหลือครู บุคลากรและผู้เชี่ยวชาญ คือ งานของการนิเทศการศึกษา สมัยใหม่ เพราะการนิเทศการศึกษสมัยใหม่ ยึดศูนย์กลางในการให้บริการต่อตัวครู และไม่ใช้ การประเมินครู
9. การนิเทศการศึกษา คือ ความพยายามในการกระตุ้นความร่วมมือและแนะนำ ต่อความเจริญเติบโตอย่างสม่ำเสมอต่อตัวครู ทั้งที่เป็นส่วนบุคคลและส่วนรวม เพื่อความเข้าใจอันดี และเพื่อการปฏิบัติงานที่มีผลดีกว่าการสอนในทุกๆ ด้าน ดังนั้น ครูสามารถที่จะกระตุ้นและชี้แนะ ความเจริญเติบโต โดยสม่ำเสมอของผู้เรียน เพื่อเข้ามีส่วนร่วมในสังคมอย่างฉลาด
10. การนิเทศการศึกษา คือ รูปแบบหนึ่งของการบริหารงาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การคาดหวังของผลสัมฤทธิ์จากการบริหารการศึกษา
11. ถ้าผู้ตรวจตราทุกคนจะทำให้เห็นเด่นชัดว่า เขามาในฐานะเพื่อมาสนับสนุน ไม่ใช่มาติเตียน และรายงานของเขาทุกชิ้นเต็มไปด้วยความมั่นใจ ชีวิตของครูและนักเรียน ก็จะมี ความสุข และงานตรวจตราก็จะได้ประโยชน์

จากการศึกษา ความหมายและแนวคิดของการนิเทศการศึกษา ผู้วิจัย สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการสร้างสรรค์ที่ไม่หยุดนิ่งในการให้คำแนะนำ และชี้ช่องทาง ในลักษณะที่เป็นกันเองแก่ครู เพื่อการปรับปรุงตัวของเขา ตลอดจน สภาพของการจัดการเรียนรู้ ให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาที่พึงประสงค์

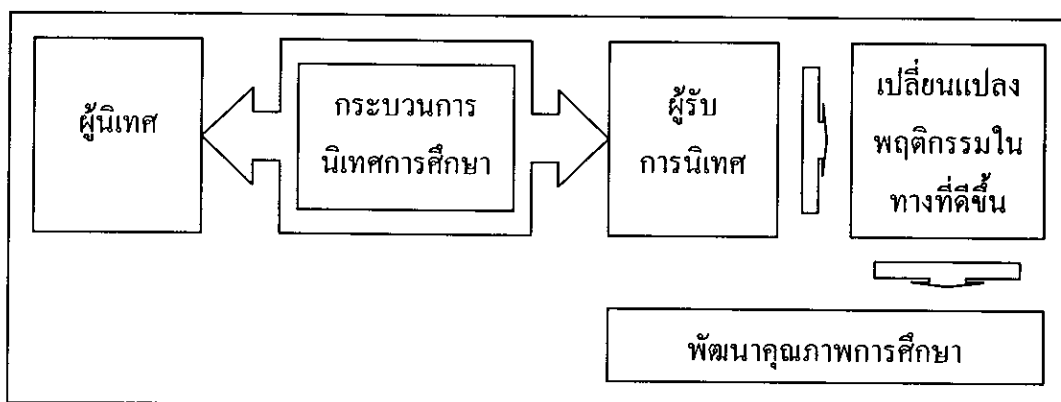
1.2 ความสำคัญของการนิเทศการศึกษา

สำหรับความสำคัญหรือความจำเป็นของการนิเทศการศึกษานั้น ได้มีนักการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้ทัศนะไว้ดังนี้ คือ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2547 : 11) ได้กล่าวถึง การนิเทศการศึกษาว่า มีความจำเป็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาชีพแบบประชาธิปไตย โดยการนิเทศการศึกษานั้น สามารถให้ประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ยังสามารถรวมพลังของผู้เกี่ยวข้องทุกคนที่ร่วมอยู่ในกระบวนการทางการศึกษาได้อีกด้วย

ชาญชัย อัจฉินสมาจาร (2548 : 19) กล่าวถึง การนิเทศการศึกษาว่า มีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครูในการเตรียมการสอน เนื่องจาก ครูต้องปฏิบัติงานในกิจกรรมต่างๆ กัน และต้องเผชิญกับภาระที่ค่อนข้างหนัก ครูจึงไม่อาจสละเวลาได้มากเพียงพอต่อการเตรียม การสอน การนิเทศการศึกษา จึงสามารถลดภาระของครูในกรณีดังกล่าว นอกจากนี้ การนิเทศการศึกษา ยังมีความจำเป็นต่อการทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัย จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีอยู่เสมอ ทำให้เกิดการพัฒนาระบบทางการศึกษา ทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิเคราะห์อภิปราย จากการค้นพบของการวิจัยต่างๆ มีความจำเป็นต่อความเจริญเติบโตดังกล่าว ซึ่งการนิเทศการศึกษาสามารถให้บริการได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548 : 11) ได้กล่าวถึง การนิเทศการศึกษาว่า มีความจำเป็นในการให้บริการทางวิชาการ เพราะการศึกษาเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนและยุ่งยาก และเกี่ยวข้องกับบุคคลจำนวนมาก การนิเทศการศึกษาจึงถือเป็นการให้บริการแก่ครูจำนวนมากที่มีความสามารถต่างๆ กัน และเหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ ในปัจจุบันการศึกษาได้ขยายตัวไปอย่างมาก สิ่งเหล่านี้ต่างก็ต้องอาศัยความช่วยเหลือทั้งนั้น การนิเทศการศึกษา จึงมีความจำเป็นต่อความเจริญงอกงามของครู แม้ว่าครูจะได้รับการฝึกฝนมาแล้วเป็นอย่างดีก็ตาม แต่ครูต้องปรับปรุงการฝึกฝนอยู่เสมอในขณะที่ทำงานในสถานการณ์จริง โดยสามารถสรุปได้ดังแผนภูมิที่ 2 ต่อไปนี้ คือ

แผนภูมิที่ 2 ความสำคัญของการนิเทศการศึกษา

จากการศึกษา เรื่อง ความสำคัญหรือความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา สรุปได้ว่าการนิเทศการศึกษา มีความจำเป็นในการให้บริการทางวิชาการ เพราะการศึกษานั้น เป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนและยุ่งยาก และเกี่ยวข้องกับบุคคลจำนวนมาก การนิเทศการศึกษา จึงถือเป็นกิจกรรมการให้บริการแก่ครูที่มีความรู้ มีความสามารถแตกต่างกัน เพื่อทำให้เกิดพัฒนาการทางการศึกษา ทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ

2. การนิเทศภายในสถานศึกษา

2.1 ความหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษา

สำหรับความหมายของการนิเทศภายใน โรงเรียนหรือภายในสถานศึกษา ได้มีนักการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้กล่าวถึงไว้ดังนี้

พิสิฐ ทวีกาญจน์ (2542 : 104) ได้กล่าวถึง การนิเทศภายใน โรงเรียน ว่าหมายถึง การส่งเสริม สนับสนุน แนะนำหรือช่วยเหลือของผู้บริหาร โรงเรียน และบุคลากรที่ทำหน้าที่นิเทศในการเพิ่มสมรรถภาพการสอนของครูภายใน โรงเรียนให้สูงขึ้น ให้สามารถจัดการเรียนการสอนไปด้วยดี ทำให้คุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนมีประสิทธิภาพสูงสุด คือ การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้

คุณุตม์ แสนอาจ (2543 : 15) ได้กล่าวถึง การนิเทศภายในสถานศึกษา ว่าหมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานร่วมกันของบุคลากรทางการศึกษา ภายในสถานศึกษา ในการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพการปฏิบัติงานของครู เพื่อทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น หรือเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครูให้สูงขึ้นด้วยความเต็มใจและพอใจด้วยกันทุกฝ่าย มีความสุขในการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งนี้ โดยการนำของผู้บริหารเอง

คำสิงห์ เกษีสังข์ (2543 : 34) ได้กล่าวถึง การนิเทศภายใน โรงเรียน ว่าหมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันของบุคลากรในโรงเรียน ในอันที่จะช่วยเหลือและพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อความมีคุณภาพของนักเรียน

วิวัฒน์ ตู้อำนาจ (2543 : 18) กล่าวไว้ว่า การนิเทศภายใน โรงเรียน หมายถึง การให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ปรับปรุง ส่งเสริมโดยพยายามที่จะใช้เทคนิคกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ให้มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาตนเองที่จะปรับปรุงคุณภาพการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

สนธยา ผลหมู่ (2544 : 21) ได้กล่าวถึง การนิเทศภายใน โรงเรียน ว่าหมายถึง การดำเนินการร่วมกันของบุคลากรภายในโรงเรียนในการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพและส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนสูงสุด รวมทั้ง ส่งผลทำให้ครูเกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 25) ได้ให้ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน ว่าหมายถึง การส่งเสริม สนับสนุนหรือการให้ความช่วยเหลือครู ในโรงเรียน ให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานต่างๆ ตามภารกิจหลัก คือ การจัดการเรียน การสอน หรือการสร้างเสริมพัฒนาการของนักเรียนในทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคมให้เต็มตามวัยและเต็มตามศักยภาพ โดยความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียน

ชาญชัย อัจฉินสมาจาร (2548 : 28) ได้กล่าวถึง การนิเทศภายในสถานศึกษาไว้ว่า หมายถึง กระบวนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างบุคลากรทุกคน ทุกฝ่ายในสถานศึกษา เพื่อเป็นการเพิ่มพลังในการปฏิบัติงานของครู เพื่อให้ครูเกิดการพัฒนาและความก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น และเป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548 : 12) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า การนิเทศภายในสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการนิเทศที่ดำเนินการภายในสถานศึกษา ซึ่งมีผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรในสถานศึกษาร่วมมือกัน ให้ความช่วยเหลือกัน เพื่อปรับปรุงงาน ในด้านต่างๆ เป็นการส่งเสริม และเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อันจะนำมาซึ่ง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างมีคุณภาพ

แฮร์ริส (Harris. 1975 : 19) กล่าวถึง การนิเทศภายในโรงเรียนว่าหมายถึง สิ่งที่ บุคลากรในโรงเรียนกระทำต่อบุคคลหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการดำเนินการ หรือเพื่อเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานของโรงเรียน โดยมุ่งให้เกิดประสิทธิภาพในด้านการสอน เป็นสำคัญ

จากการศึกษา ความหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษา สรุปได้ว่า การนิเทศภายในสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการในการให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริม สนับสนุน โดยผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรในสถานศึกษาทุกคน ทุกฝ่ายร่วมมือกันในการดำเนินการ ภายในสถานศึกษา โดยมีจุดประสงค์เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู อันจะนำมาซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่สูงขึ้นเต็มตามศักยภาพ

2.2 ความสำคัญของการนิเทศภายในสถานศึกษา

สำหรับความสำคัญของการนิเทศภายในโรงเรียนหรือภายในสถานศึกษานั้น ได้มีนักการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กล่าวถึงไว้สอดคล้องและแตกต่างกันในรายละเอียดดังนี้ คือ

สมเดช สีแสง (2539 : 130) กล่าวถึง ความสำคัญของการนิเทศภายใน โรงเรียนหรือในสถานศึกษาไว้ดังนี้ คือ

1. เป็นกระบวนการพัฒนางานร่วมกันของผู้บริหาร และคณะครูผู้รับการนิเทศ โดยปฏิบัติอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนการปฏิบัติงานชัดเจนต่อเนื่อง
2. เป็นกระบวนการที่เน้นบรรยากาศความเป็นประชาธิปไตย มีการยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ยอมรับในบทบาทหน้าที่ของผู้ร่วมงาน และภารกิจที่กำหนดร่วมกัน
3. เป็นกระบวนการสร้างสรรค์และส่งเสริมให้บุคลากร ในโรงเรียนทำงานด้วยความมั่นใจและภูมิใจในผลงาน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพ

นิตยา ทองไทย (2542 : 228) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายการนิเทศภายใน โรงเรียนไว้ว่า เป็นการนิเทศที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อมุ่งช่วยเหลือครูหรือบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองและพัฒนางาน ตลอดจน ยังสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลทำให้การจัดการเรียนการสอนของครูเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงขึ้น พร้อมทั้ง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก็ย่อมจะดีขึ้นตามไปด้วย

พิสิฐ ทวีกาญจน์ (2542 : 16) กล่าวถึง ความสำคัญหรือจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายใน โรงเรียนไว้ว่า เป็นการช่วยเหลือครูให้มีความรู้ ความสามารถในการปรับปรุงหรือพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาบุคลากร ให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เข้าใจจุดมุ่งหมายของการศึกษา ตลอดจน หน้าที่ความรับผิดชอบ และส่งผลให้เกิดความเจริญอกงามในด้านวิชาชีพอีกด้วย

ลำรวย พานนา (2542 : 22) กล่าวถึง ความสำคัญของการนิเทศภายใน โรงเรียน ไว้ว่า เป็นการมุ่งพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน เข้าใจจุดมุ่งหมายของการศึกษา ตลอดจน บทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบ และกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการพัฒนาความรู้ ความสามารถของตนเอง อันมีผลต่อนักเรียน ทำให้นักเรียนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

คุณคม์ แส่นอาจ (2543 : 19) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียน มีความมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอน ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือของบุคลากรภายในโรงเรียน มุ่งประสานงานในด้านวิชาการ เพื่อพัฒนาหลักสูตร ช่วยปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ส่งเสริมและรักษาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ตลอดจนช่วยให้เกิดพัฒนาการทางวิชาชีพครู ส่งผลให้ครูพัฒนาพฤติกรรมการสอนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพการเรียนของนักเรียนในที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 26 - 27) ได้กล่าวถึง การนิเทศภายในสถานศึกษา ว่ามีความจำเป็นและสำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต่อครูผู้สอน ทั้งนี้ เพราะการนิเทศเป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลง โดยเป็นการนำเอาความเปลี่ยนแปลงจากภายนอก มาสู่สถานศึกษา แต่การนิเทศจากบุคคลภายนอกสถานศึกษานั้น อาจจะไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสถานศึกษาได้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะศึกษานิเทศก์ มีจำนวนน้อย ขาดงบประมาณ เครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการนิเทศ และไม่สามารถนิเทศได้อย่างทั่วถึง และเหตุผลประการสำคัญ คือ หากบุคลากรภายในสถานศึกษาสามารถแก้ปัญหาและทำการนิเทศกันเอง ได้ผลการนิเทศย่อมจะมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียน นอกจากนี้ การนิเทศภายในนั้น ยังเป็นการสนับสนุนช่วยเหลือให้ครูได้รับความรู้ ประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอน รู้ขอบข่ายงานในความรับผิดชอบของตนเอง ดังนั้น การนิเทศภายใน จึงถือเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกฝ่าย ในสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ครูสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และเพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548 : 13) ได้กล่าวถึง ความสำคัญ และความจำเป็นของการนิเทศภายในสถานศึกษาว่า ปัจจุบัน ครูที่ปฏิบัติงานอยู่ภายในสถานศึกษา มีความแตกต่างกัน ในด้านความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน เจตคติต่อวิชาชีพ บุคลิกภาพและความต้องการ ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องรวมพลังของครูที่มีความแตกต่างกันนี้ ให้สามารถปฏิบัติภารกิจของตน คือ การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จตามความต้องการของหน่วยงาน ขณะเดียวกัน ครูก็มีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มพูนความรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเอง ให้ดียิ่งขึ้น การนิเทศภายใน จึงเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่ง ที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะช่วยให้ประสบความสำเร็จในการรวมพลังครูและพัฒนาครู นอกจากนี้ การนิเทศภายในสถานศึกษา ยังมีความสำคัญดังนี้ คือ

1. เป็นการช่วยให้ครูสามารถปรับปรุงพัฒนาตนเอง และปรับปรุงประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2. สามารถพัฒนาพฤติกรรม บุคลิกภาพการสอนของครูให้ดีขึ้น

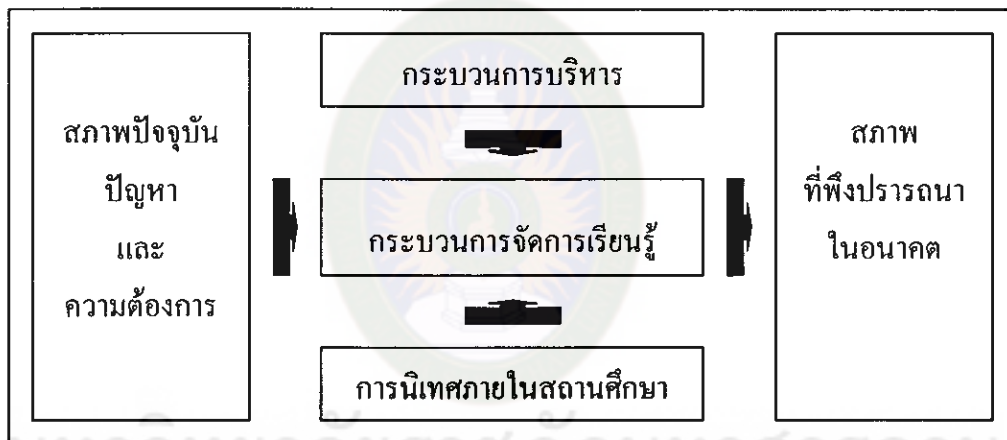
3. สนับสนุนความรู้ ความสามารถของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

4. ทำให้ควบคุมกำกับ ติดตามผลการปฏิบัติงานของครูในการปฏิบัติงาน

ได้อย่างต่อเนื่อง

5. ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการทำงานร่วมกันเป็นคณะ

ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษา กับกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา แสดงได้ตามแผนภูมิที่ 3 ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศภายในกับกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

จากการศึกษา ความสำคัญของการนิเทศภายในสถานศึกษา สรุปได้ว่า การนิเทศภายในสถานศึกษา มีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง คือ เป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาคน พัฒนางาน ประสานความสัมพันธ์ ความร่วมมือความเข้าใจในการปฏิบัติงานร่วมกัน ระหว่างบุคลากรทุกคน ทุกฝ่ายภายในสถานศึกษาเอง นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างขวัญกำลังใจ ช่วยปรับปรุง พัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องรวมพลังของบุคลากรภายในสถานศึกษาทุกคน ให้สามารถนิเทศกันเองได้ และผู้นิเทศต้องพัฒนาตนเองให้ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ เพื่อจะทำให้การนิเทศภายในสถานศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ อันจะส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนในที่สุด

2.3 ขั้นตอนการดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษา

สำหรับขั้นตอนของการดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษา มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและนักการศึกษา กล่าวถึงไว้ทั้งที่สอดคล้องและแตกต่างกันในรายละเอียด ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 74 - 75) กล่าวถึงขั้นตอนหรือกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา ที่สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบันว่ามี 5 ขั้นตอน มีชื่อเรียกย่อว่า PIDRE มีรายละเอียดดังนี้ คือ

1. ขั้นวางแผนการนิเทศ (Planning - P) เป็นขั้นตอนที่ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ จะทำการปรึกษาหารือ เพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาและความต้องการ จำเป็นที่ต้องมีการนิเทศ รวมทั้งวางแผนถึงขั้นตอนปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศที่จำกัดขั้นอีกด้วย

2. ขั้นให้ความรู้ ความเข้าใจในการทำงาน (Informant - I) เป็นขั้นตอนการให้ความรู้ ความเข้าใจ ถึงสิ่งที่จะดำเนินการว่า จะต้องอาศัยความรู้ ความสามารถอย่างไรบ้าง ในขั้นนี้ จำเป็นทุกครั้งสำหรับการเริ่มนิเทศที่จัดขึ้นใหม่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม

3. ขั้นการลงมือปฏิบัติงาน (Doing - D) ประกอบด้วย การปฏิบัติงาน 3 ลักษณะ ได้แก่ การปฏิบัติงานของผู้รับนิเทศ การปฏิบัติงานของผู้ให้การนิเทศ และการปฏิบัติงานของผู้สนับสนุน รวมถึง วัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ที่ช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างได้ผล

4. ขั้นสร้างเสริมกำลังใจ (Reinforcing - R) เป็นขั้นตอนของการเสริมกำลังใจของผู้บริหาร เพื่อให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจ และบังเกิดความพึงพอใจ

5. ขั้นประเมินผลการนิเทศ (Evaluating - E) โดยผู้นิเทศ จะทำการประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านมาว่า ปรากฏผลเป็นอย่างไร เพื่อจะได้นำมาใช้ปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่พบว่ายขาดตกบกพร่องอยู่ โดยการให้ความรู้ในสิ่งที่ทำใหม่อีกครั้งหนึ่ง และถ้าหากการประเมินผลได้พบว่า ประสบผลสำเร็จตามที่ได้ตั้งไว้ หากจะดำเนินการนิเทศต่อไป ก็สามารถทำได้เลย โดยไม่ต้องให้ความรู้ในเรื่องนั้นอีก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548 : 7 - 10) ได้พัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ว่าจะต้องประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงาน รวม 5 ขั้นตอน ดังนี้ คือ

1. ขั้นการสำรวจสภาพปัญหา ความต้องการ หมายถึง ขั้นตอนการสำรวจเพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แสดงถึงสภาพปัจจุบันของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง นำมาพิจารณากับข้อมูลที่แสดงภาพปลายทาง หรือ

ภาพความสำเร็จของงาน ถ้าข้อมูลแสดงภาพปัจจุบันสอดคล้องกับข้อมูลแสดงความสำเร็จของงาน หรือดีกว่า แสดงว่า มีสภาพปัญหาหรือความต้องการปรับปรุงหรือแก้ไขให้ดีขึ้น โดยการสำรวจ สภาพปัญหา ความต้องการในการพัฒนา มีขั้นตอน ดังนี้

- 1.1 กำหนดสิ่งที่จะประเมินและองค์ประกอบที่จะประเมิน
- 1.2 กำหนดสภาพความสำเร็จและเกณฑ์ประเมิน
- 1.3 กำหนดวิธีการ เครื่องมือ และระยะเวลาที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล
- 1.4 สร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล
- 1.5 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 1.6 วิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำเป็นสารสนเทศ แล้วพิจารณาเปรียบเทียบ

สารสนเทศแสดงสภาพปัจจุบัน กับสภาพความสำเร็จของงานหรือภาพปลายทาง โดยใช้เกณฑ์ การประเมินที่กำหนดไว้เป็นเครื่องมือในการพิจารณาว่า มีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขหรือ พัฒนาต่อไปหรือไม่ เขียนข้อความที่แสดงถึงสภาพที่ต้องการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น เรียงลำดับความต้องการจำเป็นที่จะพัฒนา และนำเสนอให้ตระหนักถึงความจำเป็น ที่ต้องปรับปรุง อยู่เสมอ

2. ขั้นการวิเคราะห์จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา ในขั้นนี้ คือ การวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย เพื่อกำหนดจุดที่ควรพัฒนา เป็นการวิเคราะห์ผลที่ได้จากการประเมินองค์ประกอบ ที่ส่งผล ต่อสภาพความสำเร็จของงาน เพื่อประโยชน์ในการกำหนดจุดที่จะพัฒนาและประเมินแนวทางเลือก เพื่อการพัฒนา การเลือกจุดที่จะพัฒนาให้เหมาะสม ทำให้การนิเทศภายในของสถานศึกษามีโอกาส ประสบผลสำเร็จสูง โดยจุดที่ควรพัฒนานั้นอาจพิจารณาได้จากองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

- 2.1 ความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน
- 2.2 เจตคติต่อวิชาชีพ
- 2.3 ค่านิยมในการพัฒนาตนเอง
- 2.4 ทักษะการดำเนินงานร่วมกับผู้อื่น
- 2.5 ความตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องพัฒนานักเรียน

3. ขั้นการกำหนดทางเลือกเพื่อการพัฒนา สำหรับในขั้นการกำหนดทางเลือก เพื่อการพัฒนา เป็นการพิจารณาเลือกยุทธศาสตร์ที่จะใช้ในการปรับปรุง แก้ไขหรือเพื่อพัฒนา โดยพิจารณาจาก ความเป็นไปได้หรือมีโอกาที่จะประสบความสำเร็จมากที่สุด และคำนึงถึงจุด ที่จะพัฒนาหรือข้อจำกัดของหน่วยงาน การกำหนดทางเลือกเพื่อพัฒนามีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

- 3.1 รวบรวมข้อมูลแนวทางเลือกที่มีความเป็นไปได้ในการพัฒนา
- 3.2 พิจารณาแนวทางเลือกที่มีความเป็นไปได้ในการพัฒนา
- 3.3 พิจารณาข้อเสียของแนวทางเลือกที่มีความเป็นไปได้
- 3.4 เลือกแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมที่สุดที่จะให้บรรลุความต้องการ

4. ขั้นการปฏิบัติการนิเทศ ในขั้นนี้เป็นขั้นตอนการลงมือปฏิบัติจริง คือ การนำยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ มาลำดับขั้นตอนการดำเนินการ และกำหนดสิ่งสนับสนุนในการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- 4.1 กำหนดรายละเอียดขั้นตอนในการดำเนินการ
- 4.2 กำหนดสิ่งสนับสนุนในการดำเนินการ ซึ่งได้แก่ งบประมาณ บุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น
- 4.3 กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการ
- 4.4 วางแผนติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงาน
- 4.5 จัดทำแผนการนิเทศภายในของสถานศึกษา
- 4.6 ประชุมชี้แจงและมอบหมายงานให้ตรงความสามารถของผู้นิเทศ
- 4.7 ผู้นิเทศจัดทำปฏิทินนิเทศ และประสานปฏิทินนิเทศกับผู้เกี่ยวข้อง
- 4.8 ผู้นิเทศ จัดกิจกรรมการนิเทศ ตามแผนนิเทศที่ได้รับมอบหมาย และตามปฏิทินนิเทศที่กำหนดไว้

4.9 ผู้นิเทศ บันทึกการนิเทศ และผลการนิเทศตามกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย และรายงานผลการนิเทศให้ผู้บริหารสถานศึกษาทราบ

5. ขั้นการติดตาม ประเมินผลและปรับปรุง ในขั้นการติดตาม ประเมินผลและปรับปรุง เป็นขั้นของการรวบรวมข้อมูลการดำเนินการนิเทศ และผลที่ได้ระหว่างดำเนินการ และหลังเสร็จสิ้นการดำเนินการตามแผนนิเทศ แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปเปรียบเทียบกับสภาพความสำเร็จของแผนนิเทศ หากพบว่าไม่เป็นไปตามสภาพความสำเร็จที่ได้กำหนดไว้ จะต้องนำมาพิจารณาว่ามีข้อบกพร่องตรงไหน อย่างไร และหาวิธีการปรับปรุง พัฒนาให้ดีขึ้น หากพบว่า การดำเนินการตามแผนนิเทศบรรลุผลที่คาดไว้ แต่จากการดำเนินการพบว่า มีวิธีการอื่นที่ดีกว่า และประสิทธิภาพสูงกว่า ก็อาจพิจารณาปรับปรุงให้ดีขึ้นอีกได้

แฮริส (Harris. 1975 : 14 - 15) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนหรือกระบวนการนิเทศการศึกษา ที่เรียกว่า POLCA มีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้ คือ

1. Planning Processes (P) หมายถึง การวางแผนในการปฏิบัติงาน โดยวางแผนว่าจะต้องทำอะไร กำหนดจุดมุ่งหมายของงาน พัฒนาวิธีดำเนินงาน กำหนดงานที่จะดำเนินการ คาดคะเนผลที่ได้รับจากโครงการ และวางแผนโครงการ
2. Organizing Processes (O) หมายถึง การจัดโครงสร้างการดำเนินงาน โครงสร้างเกณฑ์การดำเนินงาน จัดหาทรัพยากรที่ใช้ในการทำงาน สร้างความสำคัญของงาน แบ่งงานโดยการกำหนดหน้าที่ในการปฏิบัติงาน ประสานงาน มอบหมายอำนาจให้ตามหน้าที่ วางโครงการของหน่วยงาน และพัฒนานโยบายต่างๆ
3. Leading Processes (L) หมายถึง บทบาทในฐานะผู้นำ โดยดำเนินการวินิจฉัยสั่งการ การคัดเลือกตัวบุคคล การกระตุ้นให้บุคลากรทำงาน ลงมือปฏิบัติงาน การสาธิต การปฏิบัติ การให้คำปรึกษาและช่วยเหลือ การติดต่อสื่อสาร และการให้กำลังใจ เป็นต้น
4. Controlling Processes (C) หมายถึง การควบคุมในการปฏิบัติงาน หรือดำเนินงาน โดยการพิจารณามอบหมายงาน ให้ความสะดวกในด้านต่างๆ การพิจารณาลงโทษ และให้มีการแก้ไขทันทีเมื่องานผิดพลาด การให้บุคลากรออกจากงาน การดักเตือน และกำหนดระเบียบในการปฏิบัติงาน
5. Assessing Processes (A) หมายถึง การตรวจสอบการทำงานโดยประเมินผล การปฏิบัติงาน การวัดผลการปฏิบัติงาน การวินิจฉัยผลการปฏิบัติงาน ว่าบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่อย่างไร

จากการศึกษา เรื่อง ขั้นตอนของการดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษาตามแนวคิดของนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงสรุปได้ว่า การดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษานั้น เป็นกระบวนการที่เป็นระบบ ประกอบด้วย ขั้นตอนต่างๆ ต่อเนื่องสัมพันธ์กัน เมื่อผู้วิจัยสังเคราะห์ ขั้นตอนการดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษาที่มีผู้กล่าวไว้ทั้งหมด เห็นว่าขั้นตอนการดำเนินงานนิเทศภายใน ของสถานศึกษา ตามกรอบแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548 : 7 - 10) ที่ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนนั้น ครอบคลุมแนวคิดทั้งหมด ได้แก่

1. ขั้นการสำรวจสภาพปัญหา ความต้องการ หมายถึง การกำหนดเกณฑ์เกี่ยวกับการสำรวจสภาพปัญหา ความต้องการในการนิเทศภายใน กำหนดองค์ประกอบของความรู้ ความสามารถ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู กำหนดเกณฑ์ความรู้ ความสามารถ และเจตคติ

ต่อการนิเทศภายในของครู กำหนดวิธีการ เครื่องมือ ระยะเวลา และการสร้างเครื่องมือสำรวจสภาพ ปัญหา ความต้องการในการนิเทศ การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินความต้องการ การวิเคราะห์ ข้อมูลจัดทำเป็นสารสนเทศ การสรุปและรายงานสภาพปัญหา ความต้องการในการนิเทศภายใน การเปรียบเทียบผลการทำงานกับสภาพความสำเร็จที่คาดหวัง และการจัดลำดับความสำคัญของ ประเด็นการนิเทศภายใน

2. **ขั้นการวิเคราะห์จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา** หมายถึง การสร้างความตระหนักให้ ครูเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การประเมินความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน ของครู การสำรวจความคิดเห็น เจตคติของครูต่อวิชาชีพครู การส่งเสริมให้ครูมีค่านิยมในการพัฒนา ตนเอง การจัดกิจกรรมส่งเสริมการทำงานเป็นทีมให้แก่ครู การเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมวางแผน การนิเทศภายใน และการจัดครูเข้าสอนประจำชั้น ประจำวิชา

3. **ขั้นการกำหนดทางเลือกเพื่อการพัฒนา** หมายถึง การนำข้อมูลและสารสนเทศ มาพิจารณากำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนา การรวบรวมทางเลือกที่ใช้พัฒนางาน โดยการนิเทศ ภายใน การนำแนวทางการพัฒนามาพิจารณาข้อดี ข้อเสียและความเป็นไปได้ร่วมกัน การมีส่วนร่วม ของครูในการกำหนดทางเลือกสำหรับการนิเทศภายใน การเลือกแนวทางในการพัฒนาที่เหมาะสม ที่คณะครูยอมรับร่วมกัน และการประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการพัฒนางานนิเทศภายใน รวมทั้ง การขอความร่วมมือสนับสนุนทางเลือกในการพัฒนาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. **ขั้นการปฏิบัติการนิเทศ** หมายถึง การกำหนดรายละเอียด ขั้นตอน แผนงาน และปฏิทินการนิเทศภายใน การกำหนดแผนติดตาม ประเมินผลการนิเทศภายใน การแต่งตั้ง ผู้รับผิดชอบ การมอบหมายงานให้แก่ผู้นิเทศ การจัดเตรียมเอกสารความรู้เกี่ยวกับการนิเทศ การประสานงานกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนิเทศภายใน การจัดกิจกรรมตามปฏิทินการนิเทศ การบันทึกผลการนิเทศภายใน และการสนับสนุนในการดำเนินงานนิเทศภายในของผู้เกี่ยวข้อง

5. **ขั้นการติดตาม ประเมินผลและปรับปรุง** หมายถึง การสร้างความตระหนัก ให้ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศเห็นความสำคัญของการประเมินผลการนิเทศภายใน การนำเครื่องมือ ประเมินผลการนิเทศภายในไปใช้ การมีส่วนร่วมประเมินผลการนิเทศภายในของผู้รับการนิเทศ การประเมินผลการนิเทศภายในของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ การนำผลการประเมินนิเทศภายใน มาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ การชี้แจงผลการประเมินแก่ผู้รับการนิเทศ การรายงานผลการนิเทศแก่ผู้บังคับบัญชา การสรุปและรายงานผลการนิเทศภายในเป็นเอกสาร เผยแพร่ผลงาน รวมทั้ง การสรุปและเสนอแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานนิเทศภายใน

3. การดำเนินงานนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หนองคาย เขต 2

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต 2 หมายถึง หน่วยงานบริหารจัดการศึกษาที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เพื่อรองรับการกระจายอำนาจ ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป โดยในพื้นที่จังหวัดหนองคาย ได้แบ่งเขตพื้นที่การศึกษา ออกเป็น 3 เขต และในส่วนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2 มีสถานศึกษาในสังกัด ที่ตั้งกระจายอยู่ในพื้นที่ 5 อำเภอหรือกิ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอโพนพิสัย อำเภอโซ่พิสัย อำเภอปากคาด กิ่งอำเภอรัตนวาปี และกิ่งอำเภอเฝ้าไร่ โดยมีจำนวนสถานศึกษาในสังกัด รวม 175 แห่ง จากจำนวนดังกล่าว สามารถแบ่งขนาดสถานศึกษาตามจำนวนนักเรียนเป็น 2 ขนาดตามกฎกระทรวง (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 2) ได้แก่ สถานศึกษาขนาดเล็ก ซึ่งหมายถึง สถานศึกษาที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 300 คน มีจำนวน 113 แห่ง และสถานศึกษาขนาดใหญ่ ซึ่งหมายถึง สถานศึกษาที่มีจำนวนนักเรียนเกินกว่า 300 คนขึ้นไป จำนวน 62 แห่ง สำหรับจำนวนสถานศึกษา และบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษา จำแนกรายอำเภอ ตามสถานภาพของบุคลากร และขนาดสถานศึกษา ปรากฏรายละเอียดตามตารางที่ 1 และ 2 ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2. 2549 : 9)

ตารางที่ 1 จำนวนสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2

จำแนกรายอำเภอ ตามขนาดสถานศึกษา

อำเภอ	จำนวนสถานศึกษา (แห่ง)		
	ขนาดเล็ก	ขนาดใหญ่	รวม
โพนพิสัย	45	20	65
โซ่พิสัย	24	16	40
ปากคาด	13	8	21
รัตนวาปี	20	6	26
เฝ้าไร่	11	12	23
รวม	113	62	175

ตารางที่ 2 จำนวนบุคลากรในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต 2
จำแนกรายอำเภอ ตามสถานภาพของบุคลากรและขนาดสถานศึกษา

อำเภอ	จำนวนบุคลากรในสถานศึกษา			
	จำแนกตามสถานภาพของบุคลากรและขนาดสถานศึกษา (คน)			
	ผู้บริหาร		ครู	
	ขนาดเล็ก	ขนาดใหญ่	ขนาดเล็ก	ขนาดใหญ่
โพธิสัย	45	20	299	455
โซ่พิสัย	24	16	168	354
ปากคาด	13	8	95	109
รัตนวาปี	20	6	128	125
เฝ้าไร่	11	12	83	224
รวม	113	62	773	1,267

ในปีการศึกษา 2548 ที่ผ่านมา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต 2 ได้กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่ง จัดให้มีระบบการดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษา โดยจะต้องระบุไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา เป็นประจำต่อเนื่องทุกปีการศึกษา เพื่อเร่งรัดพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาคุณภาพด้านการบริหารวิชาการ ซึ่งเป็นภารกิจหลักและส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผู้เรียน โดยตรง โดยที่ภารกิจในด้านการบริหารวิชาการนั้น การดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นขั้นตอนหรือกระบวนการสำคัญประการหนึ่ง ที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องนำมาใช้ในการปรับปรุงคุณภาพดังกล่าว แต่ข้อสังเกตที่ได้จากการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต 2 มีข้อมูลบ่งชี้ว่า ในรอบปีที่ผ่านมา มีสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต 2 เพียงบางแห่งเท่านั้น ที่ได้จัดให้มีการดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรมชัดเจน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต 2. 2549 : 12) ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า สถานศึกษาหลายแห่งมีปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินงาน ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สำคัญในการนำไปใช้พัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษา จึงควรที่จะต้องมีการศึกษาปัญหา และแนวทางแก้ปัญหาการดำเนินงาน ในเรื่องดังกล่าวอย่างจริงจัง

จากการศึกษา การดำเนินงานนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาหนองคาย เขต 2 จึงสรุปว่า สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2 ทุกแห่ง มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ต้องมีการดำเนินงานนิเทศภายใน เพื่อเร่งรัดพัฒนาคุณภาพ การจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาคุณภาพด้านการบริหารวิชาการ ซึ่งเป็นภารกิจหลัก และส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนโดยตรง โดยที่ภารกิจด้านการบริหารวิชาการนั้น การดำเนินงาน นิเทศภายในสถานศึกษา เป็นขั้นตอนหรือกระบวนการสำคัญประการหนึ่ง ที่สถานศึกษาทุกแห่ง ต้องนำมาใช้ในการปรับปรุงคุณภาพดังกล่าว แต่ในปัจจุบันนั้น ยังขาดข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค ที่ทำให้สถานศึกษาไม่สามารถดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม และมีประสิทธิภาพ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

จำลอง ภูอ่าง (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัญหาการดำเนินงานพัฒนา บุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า

1. ครู - อาจารย์ โดยส่วนรวม มีทัศนคติเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานพัฒนา บุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมและเป็นรายด้าน ทั้ง 9 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีด้านที่มีค่าเฉลี่ยของปัญหาสูงสุด และรองลงมา 3 ด้าน คือ การจัดหาหรือจัดทำเอกสารแนะนำการปฏิบัติงาน การนิเทศภายใน การส่งบุคลากรไปศึกษา เพิ่มเติม และการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้

2. ผู้บริหารและครูผู้สอน มีทัศนคติเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานพัฒนาบุคคล ในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยรวมและรายด้านทั้ง 9 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้บริหารมีด้าน การนิเทศภายใน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่วนครูผู้สอน มีด้านการส่งบุคลากรไปอบรมสัมมนา มีค่าเฉลี่ย สูงสุด และผู้บริหารและครูผู้สอนมีปัญหา 4 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้บริหารมีปัญหามากกว่าครูผู้สอน ในด้านการนิเทศภายใน และด้านการเชิญวิทยากรมา ให้ความรู้ ส่วนครูผู้สอนมีปัญหามากกว่าผู้บริหารในด้านการส่งบุคลากรไปอบรม สัมมนา และด้าน การส่งบุคลากรไปศึกษา ดูงาน

3. ครู - อาจารย์ในโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็กมีทัศนคติเกี่ยวกับ ปัญหาการดำเนินงานพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยครู - อาจารย์ ในโรงเรียนขนาดใหญ่ มีปัญหาด้านการจัดทำเอกสารแนะนำการปฏิบัติงาน

ในโรงเรียนขนาดกลาง มีปัญหาในด้านการส่งบุคลากรไปศึกษาเพิ่มเติม และในโรงเรียนขนาดเล็ก ปัญหาการปฐมนิเทศ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และครู - อาจารย์ ในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานพัฒนาบุคลากร จำนวน 5 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครู - อาจารย์ ในโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหามากกว่าครู - อาจารย์ ในโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดใหญ่ในด้านการปฐมนิเทศ และด้านการนิเทศภายใน และครู - อาจารย์ในโรงเรียนขนาดกลาง มีปัญหามากกว่า ครู - อาจารย์ในโรงเรียนขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ในด้านการส่งบุคลากรไปศึกษา คุงาน ด้านการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ และด้านการจัดประชุมในโรงเรียน

4. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพและขนาดของโรงเรียน ต่อระดับปัญหา การดำเนินงานพัฒนาบุคลากร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการส่งบุคลากรไปศึกษา คุงาน และด้านการจัดประชุมในโรงเรียน

นิตยา ทองไทย (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบการดำเนินการนิเทศ ภายในของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อเปรียบเทียบ สภาพการดำเนินการนิเทศภายในของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา จำแนกตามขนาดของโรงเรียน ระหว่างผู้บริหาร โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ พบว่า โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประเสริฐชัย พิศาครมย์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาและเปรียบเทียบระดับ ปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ของบุคลากรฝ่ายบริหาร ที่มีสถานภาพแตกต่างกัน และปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนขนาดต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า

1. บุคลากรฝ่ายบริหาร โดยส่วนรวม และจำแนกตามขนาด โรงเรียนและสถานภาพ มีปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานวิชาการ ทั้ง โดยภาพรวมและเป็นรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ ด้านการบริหารงานวิชาการ และด้านการประเมินผล การจัดงานวิชาการ

2. ผู้บริหาร โรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ และหัวหน้าหมวดวิชา มีปัญหา เกี่ยวกับการปฏิบัติงานวิชาการ โดยรวม และเป็นรายด้าน 1 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยหัวหน้าหมวดวิชา และผู้ช่วยผู้บริหาร ฝ่ายวิชาการ มีปัญหามากกว่าผู้บริหาร โรงเรียน

3. โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ มีปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการ โดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยโรงเรียนขนาดเล็ก มีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดกลางมีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่

4. พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพและขนาดของโรงเรียน ในด้านการจัดการเรียนการสอน

สนธยา ผลหมู่ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา สภาพการดำเนินงานนิเทศภายใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า

1. การดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนตามความคิดเห็นของข้าราชการครู ในด้านกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน และด้านกิจกรรมนิเทศภายในโรงเรียน ทั้ง 2 ด้าน และโดยรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

2. ข้าราชการครูในสังกัดที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน ทั้ง 2 ด้าน และโดยรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ข้าราชการครูในสังกัดที่ปฏิบัติการสอนอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน ทั้ง 2 ด้าน และโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของข้าราชการครูเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า ด้านกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน มีการปฏิบัติโดยเฉลี่ย อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านในแต่ละขั้นตอน พบว่า ขั้นตอนที่ 1 การประเมินความต้องการ จำเป็นในการพัฒนา ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยเพื่อกำหนดจุดพัฒนา ขั้นตอนที่ 3 การหาแนวทางเลือกเพื่อพัฒนา อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนขั้นตอนที่ 4 การลงมือปฏิบัติ และขั้นตอนที่ 5 การติดตาม ประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข อยู่ในระดับมาก และขั้นตอนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยเพื่อกำหนดจุดพัฒนา

นวลจันทร์ หงส์อินทร์ (2545 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษา เรื่อง สภาพการปฏิบัติจริง และปัญหาการบริหารงานวิชาการ ตามทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอน ในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ มีความคิดเห็นว่า โรงเรียนมีสภาพ

การปฏิบัติจริง และมีปัญหาการบริหารงานวิชาการ โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

ประกอบ กุญโพธิ์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพ และปัญหาของการบริหารงาน วิชาการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามทัศนะผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา พบว่า สภาพการบริหารงาน วิชาการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้ง โดยรวม และรายด้านทุกด้าน โดยภาพรวม โรงเรียนขนาดใหญ่ มีการปฏิบัติมากกว่าโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดเล็ก ยกเว้น ในด้านห้องสมุด และพบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้ง โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน และโดยภาพรวม โรงเรียนขนาดเล็ก มีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดใหญ่

มงคล ทินาวัฒน์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง สภาพการดำเนินงานนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพการดำเนินงานนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ทั้ง โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับ ปานกลาง
2. ข้าราชการครู ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ในโรงเรียนที่ขนาดแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 ด้าน คือ ด้านการวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อย เพื่อกำหนดจุดที่จะพัฒนา และด้านการลงมือปฏิบัติ และเมื่อเปรียบเทียบรายคู่ ในด้านการวิเคราะห์ จุดเด่น จุดด้อยเพื่อกำหนดจุดที่จะพัฒนา พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครูโรงเรียนขนาดเล็ก แตกต่างกับ โรงเรียนขนาดกลาง และข้าราชการครูโรงเรียนขนาดกลางแตกต่างกับ โรงเรียน ขนาดใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านการลงมือปฏิบัติ พบว่า ความคิดเห็นของ ข้าราชการครูโรงเรียนขนาดเล็ก แตกต่างกับ โรงเรียนขนาดกลาง ข้าราชการครูโรงเรียนขนาดกลาง

แตกต่างกับโรงเรียนขนาดใหญ่ และข้าราชการครูโรงเรียนขนาดกลาง แตกต่างกับโรงเรียนขนาดใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประณมพร เพ็ชรปรี (2548 : บทคัดย่อ) ศึกษา การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ผลการศึกษา พบว่า

1. สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 มีระดับ การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมและรายด้าน 3 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง และอยู่ใน ระดับมาก 1 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการบริหารทั่วไป การบริหาร วิชาการ การบริหารงบประมาณ และด้านการบริหารงานบุคคล ตามลำดับ

2. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างขนาดสถานศึกษาและตำแหน่ง ต่อระดับการบริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ทั้งโดยรวมและเป็นรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ และ ด้านการบริหารทั่วไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภุมา กล่องเกล้า (2548 : บทคัดย่อ) ศึกษา ปัญหาการบริหารวิชาการในโรงเรียน ช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผลการศึกษา พบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพและขนาด โรงเรียนต่อปัญหาการบริหารงานวิชาการ ในโรงเรียนช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ทั้งโดยรวมและรายด้าน เมื่อพิจารณาตามสถานภาพ พบว่า ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ มีปัญหาสูงกว่า ผู้บริหาร หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูผู้สอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เซ็ง (Zeng. 1998 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การนิเทศการสอนในประเทศจีน พบว่า การนิเทศการสอน เป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งมุ่งให้ความช่วยเหลือครู ที่ทำการสอนในชั้นเรียน โดยมีจุดประสงค์เพื่อการปรับปรุงการสอนของครู และการนิเทศการสอน นับเป็นหน้าที่ที่สำคัญมานานแล้ว แต่ยังไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร เนื่องจากลัทธิทางการเมือง ซึ่งส่งผลถึงการวางแผนนโยบายทางการศึกษา ที่มุ่งเน้นเรื่องการเมือง และอุดมการณ์ทางการศึกษา มากกว่าจะมุ่งเน้นความสำคัญของวิชาการหรือการพัฒนาทางสมอง ต่อมาเมื่อสังคมและการเมือง เปลี่ยนแปลงไป ทำให้มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านการปรับปรุงคุณภาพ

ของการศึกษา เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ จึงได้ให้ความสนใจทางด้าน การนิเทศการสอน สำหรับครูประถมศึกษา และมัธยมศึกษามากขึ้น

มัวร์ (Moore. 2000 : 112-A) ได้ทำการศึกษาความคิดของผู้บริหารสำนักงานกลาง จำนวน 7 คน เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศกับการประเมินของผู้บริหารโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารสำนักงานกลางรับรู้ว่าการนิเทศเป็นกระบวนการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเชื่อว่าจะช่วยทำให้ครูใหญ่มีการพัฒนา และเจริญก้าวหน้าในงานที่รับผิดชอบโดยผู้บริหารเห็นว่าการประเมินเป็นเครื่องมือที่มีคุณค่าเท่าๆ กับการประเมินผล นอกจากนี้ ผู้นิเทศและผู้บริหารโรงเรียนได้มีการทบทวนเครื่องมือการประเมินผลซ้ำอีกครั้งหนึ่งในช่วงที่มีการประชุมกลางปี และปลายปี การศึกษา

แรนดอลล์ (Randall. 2004 : 11) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การแก้ปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการการนิเทศ จากการรายงานผลการประชุมประจำปีของสมาชิกผู้บริหารโรงเรียนในรัฐแคลิฟอร์เนีย และพบว่า กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารหรือผู้นิเทศจะต้องมีความเข้าใจในระบบหรือกระบวนการ และเข้าใจถึงระดับจิตใจของร่วมงาน ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อระบบการทำงานภายในโรงเรียน ด้วยเทคนิคและวิธีการต่างๆ โดยผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้นิเทศ จะต้องคิดค้นอย่างรอบคอบ มีทักษะ และนำมาใช้ให้เหมาะสมกับวาระหรือโอกาส ตามความเป็นไปได้ และจากการศึกษารายงานผลการประชุมดังกล่าว ยังได้เสนอแนะถึงวิธีการแก้ปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศไว้ 4 ระดับ คือ

1. เป้าหมายที่ตั้งไว้ในระยะสั้น และระยะยาว จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ซึ่งจะดูได้จากพฤติกรรมและการประเมินผล
2. การหาวิธีการที่จะพัฒนาและปรับปรุงการสอน เทคนิคการสอน ต้องเป็นไปอย่างผสมผสานหรือรูปแบบการบูรณาการตามกระบวนการทางการศึกษา
3. การให้คำปรึกษาตามโอกาสต่างๆ นั้น ถือว่าเป็นเทคนิคของผู้บริหาร หรือผู้นิเทศ ที่จะนำมาใช้ผสมผสานเข้ากับเหตุการณ์ต่างๆ เพื่อนำไปใช้ประกอบเหตุผล ที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จหรือเพื่อการค้นคว้าและปรับปรุงการปฏิบัติงาน
4. การประเมินงาน ควรกระทำในโอกาสต่างๆ เพื่อการสรุปรายงานในรอบปี ซึ่งจะเป็นการช่วยแก้ปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการ

รามเซย์ (Ramsey. 2005 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเอกสาร รวมทั้ง การสัมภาษณ์ผู้บริหาร และศึกษานิเทศก์ เกี่ยวกับการนิเทศแบบคลินิก ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา

และศึกษานิเทศก์ ต้องทำงานเกี่ยวกับบุคคลต่างๆ หลายรูปแบบ เพื่อพัฒนากระบวนการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศให้สมบูรณ์ที่สุด โดยการนิเทศแบบคลินิก ต้องอยู่บนพื้นฐานต่อไปนี้ คือ

1. การทำงานร่วมมือกันอย่างมีสัมพันธภาพ
2. มีความรู้และทักษะในการนิเทศ
3. จุดมุ่งหมายการนิเทศจะต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
4. ความก้าวหน้าของการนิเทศ สามารถประเมินได้ใน 2 ลักษณะ คือ ทักษะ

การทำงานหรือการนิเทศ และทักษะการแนะนำให้ความรู้ ซึ่งต้องมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

นารันโจ (Naranjo, 2006 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การจัดกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนที่พึงประสงค์ ของประเทศโคลัมเบีย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ ผลการศึกษาพบว่า ครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า กิจกรรมที่ใช้ในการนิเทศภายในโรงเรียน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การฝึกอบรม แนะนำ การฝึกอบรมปฏิบัติการ การสาธิตการสอน โดยศึกษานิเทศก์ การประชุมกลุ่มย่อยของครู การเยี่ยมชั้นเรียนและสังเกตการสอน และยังมีความเห็นสอดคล้องกันอีกว่า การจัดกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้การดำเนินงานในด้านต่างๆ รวมทั้ง การดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษา ของสถานศึกษาแต่ละแห่ง แตกต่างกันตามบริบท และปัจจัยที่ส่งผลทำให้การดำเนินงานของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพอาจมีหลายปัจจัย ความแตกต่างด้านสถานภาพหรือตำแหน่งหน้าที่ของบุคลากร และความแตกต่างในด้านขนาดของสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานซึ่งจำแนกตามจำนวนนักเรียน อาจเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลทำให้บุคลากรมีมุมมองหรือความคิดเห็นต่อสภาพหรือปัญหาการดำเนินงานในด้านต่างๆ แตกต่างกัน นอกจากนี้ ทั้งสองปัจจัยดังกล่าว ยังอาจมีอิทธิพลร่วมกัน โดยมีงานวิจัยหลายชิ้นที่สนับสนุนข้อสันนิษฐานนี้ เช่น ผลการศึกษาของประณมพร เพ็ชรโปรี (2548 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างขนาดสถานศึกษาและตำแหน่ง ต่อระดับการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ทั้งโดยรวม และรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้านการบริหาร วิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ และด้านการบริหารทั่วไป และสอดคล้องกับผลจากการศึกษาของโยภา ศรีงาม (2548 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างขนาดสถานศึกษา และตำแหน่ง ต่อปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 โดยรวมและรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้านการสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดวิธีการในการแก้ปัญหา และด้านการพัฒนาวิธีการหรือนวัตกรรม จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัย จึงได้

ตั้งสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้ว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพของบุคลากร และขนาดสถานศึกษา
ต่อระดับปัญหาการดำเนินงานนิเทศภายใน ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
หนองคาย เขต 2 ทั้ง โดยรวมและรายด้าน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY